T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI

TÜRK VE CİBUTİ HUKUKUNDA BORCUN SONA ERMESİ

Hazırlayan
İbrahim MOHAMED İBRAHİM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet YEŞİLLER

Çankırı – 2021

T.C
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI

TÜRK VE CİBUTİ HUKUKUNDA BORCUN SONA ERMESİ

İbrahim MOHAMED İBRAHİM
ORCID : 0000-0001-8774-5766

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet YEŞİLLER

Çankırı 2021

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ ..... **İİ**

TEZ KABUL VE ONAY ..... **İİİ**

ÖNSÖZ ..... **İV**

ÖZET ..... **V**

ABSTRACT ..... **Vİ**

KISALTMALAR ..... **Vİİ**

1.GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM: TÜRK VE CİBUTİ BORÇLAR HUKUKLARINA GENEL BİR BAKIŞ **3**

1.1. BORÇ, BORÇ İLİŞKİSİ VE BORÇLAR HUKUKU **3**

1.2. TÜRK VE CİBUTİ BORÇLAR HUKUKUNUN TARİHÇESİ **4**

1.2.1. Türk Borçlar Hukukunun Tarihçesi 4

1.2.2. Cibuti Borçlar Hukuku'nun Tarihçesi 5

İKİNCİ BÖLÜM: TÜRK BORÇLAR HUKUKUNDA BORCUN SONA ERMESİ **7**

2.1. TÜRK HUKUKUNDA GENİŞ ANLAMDA BORCUN SONA ERMESİ **7**

2.1.1. Bozma Sözleşmesi 7

2.1.2. Dönme 8

2.1.3. Fesih 8

2.1.4. İptal.. 9

2.2. TÜRK HUKUKUNDA DAR ANLAMDA BORCUN SONA ERMESİ 10

2.2.1. İfa.. 10
2.2.2. İbra 12
2.2.3. Yenileme 13
2.2.4. Birleşme 14
2.2.5. Kusursuz imkânsızlık 15
2.2.6. Takas 16
2.2.7. Zamanaşımı 17

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: CİBUTİ BORÇLAR HUKUKUNDA BORCUN SONA ERMESİ 20

3.1. CİBUTİ HUKUKUNDA GENİŞ ANLAMDA BORCUN SONA ERMESİ 20
3.1.1. Bozma Sözleşmesi (*Mutus Dissensus*) 20
3.1.2. Dönme (*La Résolution*) 21
3.1.3. Fesih (*La Résiliation*) 21
3.1.4. İptal (*L'Annulation*)..... 22

3.2. CİBUTİ HUKUKUNDA DAR ANLAMDA BORCUN SONA ERMESİ 22
3.2.1. İfa (*Le Paiement*)..... 22
3.2.2. İbra (*La Remise De Dette*)..... 23
3.2.3. Yenileme (*La Novation*)..... 24
3.2.4. Birleşme (*La Confusion*) 25
3.2.5. Kusursuz imkânsızlık (*L'impossibilité De Paiement*) 25
3.2.6. Takas (*La Compensation*) 26
3.2.7. Zamanaşımı (*La Préscription*) 26

SONUÇ 28

KAYNAKÇA 30

YARARLANILAN DİĞER KAYNAKLAR 31

ÖZGEÇMİŞ 32

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım "Türk ve Cibuti Hukukunda Borcun Sona Ermesi" adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

13/08/2021

İmza

İbrahim MOHAMED İBRAHİM

TEZ KABUL VE ONAY

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İbrahim MOHAMED IBRAHIM tarafından hazırlanan "Türk ve Cibuti Hukukunda Borcun Sona Ermesi" başlıklı bu çalışma, 10/08/2021 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda [oy çokluğu] başarılı bulunarak jürimiz tarafından İşletme Ana Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Mehmet YEŞİLLER İmza: ……..

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Cemil ÜNAL İmza: ……..

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Burak KESKİN İmza: .....

ONAY

Bu tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ..../..../2021 tarih ve ..... sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Çoşkun POLAT
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Borcu sona erdiren sebepler, geniş anlamda ve dar anlamda borcu sona erdiren sebepler olarak ikiye ayrılmaktadır. Türk ve Cibuti hukuk sistemlerinde genel olarak benzerlik taşıyan bu haller çalışmamızın inceleme konusu oluşturmaktadır.

Bu çalışmanın hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Mehmet YEŞİLLER'e; eğitim hayatım boyunca yetişmemde katkısı olan tüm hocalarıma teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim. Çalışmamı tamamlamam konusunda moral ve motivasyonumu üst düzeyde tutmama yardımcı olan aileme şükranlarımı sunarım.

13/08/2021

İbrahim MOHAMED İBRAHİM

ÖZET

Tezin Başlığı : Türk ve Cibuti Hukukunda Borcun Sona Ermesi
Tezin Yazarı : İbrahim MOHAMED İBRAHİM
Danışman : Mehmet YEŞİLLER
Anabilim Dalı : İşletme Anabilim Dalı
Tezin Türü : Yüksek Lisans Tezi
Kabul Tarihi :

Bu çalışmanın amacı, Türk ve Cibuti borçlar hukuklarını karşılaştırmak suretiyle borcun sona erme nedenlerini incelemektir. Dolayısıyla bu çalışmanın, Türk ve Cibuti hukuklarına göre borcun sona erme sebeplerinin nasıl düzenlendiğine ilişkin karşılaştırmalı bir araştırma olması amaçlanmıştır. Bu araştırmada, borç ilişkisinin sona ermesine ilişkin iki ülke kanunları arasındaki benzerlikler ve farklılıklar ortaya konmuştur.

Türkiye ile Cibuti arasında ticari alanda sözleşme yapmak isteyen tüzel ya da gerçek kişilerin, bu tezden elde edilen sonuçlardan yararlanmaları hedeflenmiştir. Ayrıca daha önce bu konuda çalışılmamış olması nedeniyle de çalışma konusu önemi artırmaktadır.

Tez konusu sosyal bilimlere ilişkin olduğundan dolayı sadece literatür taraması ile çalışma yapılmıştır. Esasen, Türk Borçlar Kanunu ile Cibuti Borçlar Kanunu ele alınmak suretiyle, konu ile ilgi kitaplar, makaleler, yayınlar da incelenmiştir.

Sonuç olarak çalışmada, Cibuti Borçlar Hukuku ile Türk Borçlar Hukuku'nun borcun sona ermesi bakımından farklılıklardan daha fazla ortak noktaya sahip oldukları anlaşılmıştır. Cibuti'de ve Türkiye'de bir borç ya da borç ilişkisinin, büyük ölçüde aynı şekilde sona erdiği görülmektedir. Ancak, bilinmesi gereken birkaç temel farklılık vardır. Bu farklılıklardan biri özellikle kendisini zamanaşımı bakımından göstermektedir. Diğer bir farklılık ise kendisini borcun yenilenmesi suretiyle sona ermesinde göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Cibuti, Borçlar hukuku, Borcun sona ermesi

ABSTRACT

Thesis Title : End Of An Obligation In Turkish And Djiboutian Law.
Author : İbrahim MOHAMED İBRAHİM
Supervisor : Mehmet YEŞİLLER
Department : Business Administration
Thesis Type : Master's Thesis
Date :

The aim of this study is to examine the ways of terminating obligations by comparing Turkish and Djiboutian Obligations laws. Therefore, it is aimed that this study will be a comparative research on how the ways for the end of obligation are regulated according to Turkish and Djiboutian laws. In this research, the similarities and differences between the laws of the two countries regarding the termination of the obligation relationship are revealed.

It is aimed that the legal persons or natural persons who want to make a commercial contract between or in Turkey and Djibouti benefit from the results obtained from this thesis. In addition, due to the fact that this subject hasn't been studied academically in both countries, it increases its importance.

Since the subject of the thesis is related to social sciences, it is considered to study only with literature review. Essentially, the Turkish Code of Obligations and the Djiboutian Code of Obligations will be used. In general, books, articles and publications related to the subject will also be examined.

As a result, in the study, it is understood that Djibouti Law of Obligations and Turkish Law of Obligations have more common points than differences in terms of ending an obligation. In Djibouti and Turkey, an obligation or obligation relationship seems to have ended in the same way to a large extent. However, there are a few key differences to be aware of. One of these differences shows itself especially in terms of the prescription of an obligation. Another difference shows itself in the termination of the obligation by renewal.

Keywords: **Turkey, Djibouti, Law of obligations, End of an obligation**

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser
aşa.	Aşağıda
Bkz.	Bakınız
Böl.	Bölüm
C.	Cilt
C.CIV.DJ	Code Civil de Djibouti (Cibuti Medeni Kanunu)
C.CASS.	Cour de Cassation (Yargıtay)
Ch.	Chambre (Hukuk Dairesi)
CRIPEN	Centre de Recherche, d'Information et de Production de l'Education Nationale (Milli Eğitim Araştırma, Bilgi ve Üretim Merkezi)
md.	Madde
MK.	Türk Medeni Kanunu
s.	Sayfa
TBK.	Türk Borçlar Kanunu
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
Vd.	Ve devamı
Vd	Ve diğerleri

1.GİRİŞ

Toplumsal hayata hukuki anlamda yön veren ve güvenli bir anlaşmanın özü olan sözleşmelerin zaman geçtikçe yaşam içerisinde daha çok önem kazandıkları görülmektedir. Bu nedenle de günümüzde kişilerin giderek daha fazla sözleşme yaptıkları anlaşılmaktadır. Bir işe başlarken kişiler, iş sözleşmesi yapmaktadırlar. Yine bir bankadan kredi alabilmek için kredi sözleşmesi, bir mal satın almak için satış sözleşmesi yapılmaktadır. Hatta birbirlerini seven kimselerin hayatlarını birleştirirken, yani evlenirken evlilik sözleşmesi yapmaları gerekmektedir.

Sözleşmelerin statü sözleşmeleri, borç sözleşmeleri gibi ayrımlara tabi tutuldukları görülmektedir. Borç sözleşmelerinde sözleşme yaptıktan sonra taraflar arasında bir borç ilişkisi doğmaktadır. Borç ilişkisi borçlar hukukunun esasını oluşturmaktadır.

Hukuk düzenlerinde bir borcun doğmasının çok kolay olduğu görülmektedir. Örneğin, maktu sözleşmeler düşünülecek olursa, sigorta yapılırken ya da bankada hesap açtırırken imzalanan hazır sözleşmelerden bahsedilebilir. Bazen de borç ilişkileri iki farklı uyruklu, tüzel ya da gerçek kişi arasında yapılabilmektedir. Son yıllarda, Türkiye ile Cibuti arasındaki ilişkilerin özellikle ticaret alanında hızla arttığı görülmektedir. İki ülke arasındaki toplam ticaret hacminin yaklaşık olarak 200 milyon doları aştığı kaynaklardan anlaşılmaktadır[1]. Artan ticaret hacmi dolayısıyla, söz konusu iki ülkenin borçlar hukuku kurallarının incelenmesi önemini artırmaktadır. Bir borç ilişkisinin kurulması kadar, sona ermesi de çok önemli hukuki sonuçlara sebep olmaktadır. Bu nedenle de Türk ve Cibuti borçlar hukuklarında borcun sona erme sebeplerinin karşılaştırılmasının yapılması önem arz etmektedir. Cibuti'de ve Türkiye'de bu konuda yazılmış hiçbir akademik çalışmanın da olmaması araştırmanın önemini artırmaktadır.

---

[1] Republic of Turkey Ministry of Foreign Affairs, Erişim : http://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey-and-djibouti.en.mfa (Erişim tarihi: 13 Temmuz 2021).

Bu çalışmanın, Türk ve Cibuti Kanunlarına göre borcun sona erme sebeplerinin nasıl düzenlendiğine ilişkin karşılaştırmalı bir araştırma olması amaçlanmıştır. Bu karşılaştırmada, borç ilişkisinin sona ermesine ilişkin olarak iki ülke kanunları arasındaki benzerlikler ve farklılıklar ortaya koyulmuştur.

Tez konusunun sosyal bilimlere ilişkin olmasından dolayı sadece literatür taraması yapılmıştır. Genel olarak, konu ile ilgi akademik kitaplar, makaleler ve yayınlar incelenmiştir. Esasen Türk Borçlar Kanunu ile Cibuti Borçlar Kanunu kullanılmıştır. Cibuti'de borçlar hukukuna ilişkin olarak daha önce hiçbir akademik çalışma yapılmamıştır. Bu nedenle çalışmanın Cibuti hukukunda borcun sona ermesine ilişkin olan bölümü de oldukça önem arz etmektedir.

Bu çalışma, giriş kısmından sonra başlıca üç bölümden ve bir sonuçtan oluşmaktadır. Birinci bölümde, çalışmanın konusunu ortaya koymak amacıyla borç, borç ilişkisi ve borçlar hukuku kavramları ile Türk ve Cibuti hukukunun tarihsel gelişimi üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde Türk hukukunda borcun geniş ve dar anlamda sona erme sebepleri; üçüncü bölümde Cibuti hukukunda borcun geniş ve dar anlamda sona erme sebepleri ele alınmıştır. Sonuç kısmında ise, iki ülke hukuk sistemlerinde borcun sona ermesine ilişkin olarak elde edilmiş sonuçların yorumlanması ve özetlenmesi yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM: TÜRK VE CİBUTİ BORÇLAR HUKUKLARINA GENEL BİR BAKIŞ

Borçlar hukuku, borç ilişkileri ve borçları düzenleyen özel hukuk dalının bir disiplinidir. Çalışmanın bu bölümünde genel olarak borç ve borç ilişkisi tanımlandıktan sonra, borçlar hukukunun tanımı ele alınacaktır. Daha sonra Türk ve Cibuti borçlar hukuklarının tarihçeleri kısaca açıklanacaktır.

1.1. BORÇ, BORÇ İLİŞKİSİ VE BORÇLAR HUKUKU

Türkçe'nin dar anlamda "borç" kelimesinin Fransızca karşılığı olan "obligation" kelimesi Roma hukukundan gelmiştir. Latince'de borç anlamına gelen "*obligatio*" kelimesinin kökeni bağlamak anlamına gelen "ligare" kelimesinden gelmektedir. İşte borçlar hukuku, taraflar arasında olan o yakın bağı düzenlemektedir. Borçlar hukuku, medeni hukukun borç ilişkilerini düzenleyen dalıdır[2]. Başka bir deyişle, taraflar arasındaki borç ilişkisini yasal olarak ele alan ve her iki tarafın haklarını belirleyen hukuk dalı borçlar hukukudur.

Cibuti Medeni Kanunu'nun 1235. maddesine göre, "Yükümlülükler hukuki işlemlerden, hukuki fiillerden veya yasadan kaynaklanmaktadır[3]." Hukuki işlemler, irade beyanları ile, bir ya da birçok kişinin hukuksal sonuç doğuran işlemleri, yaptığı sözleşme ya da kararları gibidir. Aynı kanunun 1238. maddesi, "Hukuki işlemlerin hukuki bağları yaratmaya, değiştirmeye, iletmeye veya söndürmeye" yönelik olduğunu ifade etmektedir[4].

Borçlar hukukunun temel konusu olan borç ilişkisi, alacaklı ile borçlu arasındaki hukuki ilişki gereğince, borçlunun alacaklıya karşı bir davranışta bulunma (yapma),

---

2 Akıntürk, Turgut/ Ateş, Derya: *Borçlar Hukuku*, Beta Yayınevi, İstanbul, Şubat 2019, 28. Baskı s. 3.

3 Cibuti Medeni Kanunu (2018), md. 1235.

4 Cibuti Medeni Kanunu (2018), md. 1238.

bir şey verme ve bir davranışta bulunmaktan kaçınma (yapmama) yükümlülüğünü ifade etmektedir.

Borçlar hukukunun asli kaynaklarının başında Türk Borçlar Kanunu gelmektedir. Türk Borçlar Kanunu, Türk Medeni Kanunu'nun tamamlayıcısı niteliktedir. Nitekim bu husus "Bu Kanun, 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun Beşinci kitabı olup, onun tamamlayıcısıdır[5]" ifadesini içeren Borçlar Kanunu'nun 646. maddesinden açıkça anlaşılmaktadır. Cibuti'de ise, borç ilişkilerini düzenleyen kurallar, Cibuti Medeni Kanunu'nun 3. kitabının 3. bölümünde yer almaktadır.

Kısaca borçlar hukuku, iki ya da çok kişi arasındaki borç ilişkilerini düzenleyen bir özel hukuk dalıdır. Borçlar hukuku çok eski dönemlerden bu yana var olmuş ve gelişimini sürdürmüştür. Konuya hâkim olmak üzere, Türk ve Cibuti borçlar hukuklarının tarihsel gelişimini üzerine durulmak gerekmektedir.

1.2. TÜRK VE CİBUTİ BORÇLAR HUKUKUNUN TARİHÇESİ

1.2.1. Türk Borçlar Hukukunun Tarihçesi

Türklerin İslamiyet'ten önce Şamanizm, Budizm, Mazdeizm (Zerdüşt Dini), Maniheizm ve Nestorianizm gibi birçok dini kabul ettikleri tarihten anlaşılmaktadır. Bir dini kabul ederken dinle gelen kuralların ülkenin hukukuna da uyarlandığı görülmektedir. Tabi ki hukuk kaynakları sadece din kurallarından da ibaret değildir. Örneğin Hun Devleti'nde İmparator Mete zamanında, kendisinin aldığı kararlar da hukuk kuralı olarak sayılmaktaydı. Osmanlı döneminde ise, Padişahın ve onun vekillerinin çeşitli kamusal konularda açıkladıkları irade beyanlarının hukuk kuralları arasında yerini aldıkları kaynaklardan anlaşılmaktadır.[6]

İslamiyet'ten sonra, İslam kültürünün ve hukukunun Türk alemine egemen olduğu görülmektedir. O zamanlarda birinci derecede olan hukuk kaynakları kaynağını din kurallarından almaktaydı. Dolayısıyla Kur'an, Sünnet, İcma, Kıyas (İçtihat), Taklit ve

---

5 Türk Borçlar Kanunu, md. 646.

6 Çoşkun, Üçok/ Mumcu, Ahmet/ Bozkurt, Gülnihal: *Türk Hukuk Tarihi*, Turhan Kitabevi, Ankara 2019, 21. Baskı s. 6.

Fetva hukukun kaynaklarını oluşturmaktaydı. İslam Borçlar Hukuku'nun ise şahsi hak ve borç ilişkisi kavramlarına dayanmadığı, Fıkhın kendi sistematiği ve anlayışı içerisinde geliştirdiği kavramlara dayandığı görülmektedir.[7]

Tanzimat döneminde (1868-1876) Ahmet Cevdet Paşa'nın başkanlığında toplanan Mecelle Komisyonu, Mecelle-i Ahkam-ı Adliyye'yi ya da kısaca Mecelle'yi hazırlanmıştır. Mecelle sayesinde İslam hukukunda, borçlar kanun ve kısmen de medeni kanun olmak üzere ilk sistemli düzenleme yapılmıştır.[8] Diğer taraftan da bazı Osmanlı hukukçularının Fransız Medeni Kanunu (Code Civil)'in iktibas edilmesi fikrini savundukları da görülmektedir.

Cumhuriyet döneminde yeni bir komisyon kurularak Türk Medeni Kanunu'nun hazırlık çalışmaları başlatılmıştır. Türk Medeni Kanunu'nun kabulünden sonra Mecelle yürürlükten kaldırılmıştır. Türk Medeni Kanunu ve Borçlar Kanunu İsviçre'den iktibas edilmiştir ve 1926 yılında yürürlüğe girmiştir. 1 Temmuz 2012 tarihinde de 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu yürürlüğe girmiş ve söz konusu kanunun 647. maddesi gereğince 818 sayılı Eski Türk Borçlar Kanunu yürürlükten kaldırılmıştır.

1.2.2. Cibuti Borçlar Hukuku'nun Tarihçesi

Cibuti hukukunun tarihsel gelişimini genel olarak iki dönemde açıklamak mümkündür. İlk dönem, 1884 yılından itibaren başlayan Fransız egemenliği altında olan dönemdir. 1884 yılında Fransızlar Obuk'u egemenlikleri altına almışlardır. Daha sonraki yıllarda ise Fransız egemenliği Tadjourah'a kadar genişlemiştir.[9]

26 Mart 1885 yılında, Fransızların Issa kabilesinin önde gelenleri ile yapmış oldukları anlaşma sonucunda Cibuti'nin güney kısmının tamamının Fransız egemenliği altına girdiği kaynaklardan anlaşılmaktadır. Böylece bu bölge, "Somalilerin Fransız Sahili"

---

7 Fatih, Turay: *Finansal Açıdan İslam Borçlar Hukuku*, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Erzurum 2018, s. 233.

8 Üçok/ Mumcu/ Bozkurt, s. 326.

9 André, Laudouze: *Djibouti : nation-carrefour*, Karthala, 1982, s. 34.

olarak adlandırılmıştır, 1967 yılında ise Afar ve Issa Fransa egemenliği altına girmiştir.[10] O dönemde söz konusu bu bölgede Fransız kanunları uygulanmaktaydı. Çünkü bütün Cibuti Fransız idaresi ve otoritesi altındaydı. Dolayısıyla, o zamanlarda yapılmış olan borç ilişkilerine 1804 yılında yürürlüğe giren "Code Civil" olarak adlandırılan Fransız Medeni Kanunu'nun uygulandığı görülmektedir.

İkinci dönem ise, 1977 yılında Cibuti'nin bağımsızlığını kazanması ile başlayan dönemdir. Çünkü Cibuti Cumhuriyeti 1977 yılında kurulmuştur ve aynı zamanda Cibuti hukuku da bu zamanda doğmuştur. Cibuti hukuku Fransız hukukundan iktibas edilip hazırlanmıştır. Cibuti Cumhuriyeti'ne yukarıda bahsedilen ilk dönemden miras kalan önemli şeylerden biri Roma - Cermen kökenli Fransız Hukuk Sistemi'dir. Bir diğeri ise, bugün ülkenin Arapça ile birlikte resmi dillerinden biri olan Fransızca dilidir.[11]

Cibuti'nin bağımsızlığından önceki dönemde yürürlükte olan ve ulusal egemenliğe aykırı olmayan mevzuat yürürlükten kaldırılmasına ya da değiştirilmesine kadar yürürlükte kalmıştır.[12] 2018 yılında Milli Meclis, aynı yılın 9 Nisan'daki ikinci genel oturumunda Cibuti Medeni Kanunu'nu (003/AN/18/8eme L sayılı kanun) kabul etmiştir. Cibuti'nin yeni Medeni Kanunu'nun üçüncü kitabı ülkenin borçlar hukukuna ilişkin ana hukuk kaynağını oluşturmaktadır.

---

[10] CRIPEN, Histoire (Terminale L, ES, SG), CRIPEN, Djibouti 2015, s. 64.

[11] Cibuti Anayasası (1992), md. 1, Erişim adresi: https://www.presidence.dj/PresidenceOld/themes/constitution.htm (Erişim tarihi: 19 Mart 2020).

[12] Cibuti Anayasası (1977), md. 5, Erişim adresi: https://www.presidence.dj/PresidenceOld/themes/constitution.htm (Erişim tarihi: 19 Mart 2020).

İKİNCİ BÖLÜM: TÜRK BORÇLAR HUKUKUNDA BORCUN SONA ERMESİ

Türk borçlar hukukunda geniş anlamda borcu sona erdiren haller ilk ayırım olarak incelenecektir. İkinci ayırımda ise Türk borçlar hukukunda dar anlamda borcun sona ermesi halleri ele alınacaktır.

2.1. TÜRK HUKUKUNDA GENİŞ ANLAMDA BORCUN SONA ERMESİ

2.1.1. Bozma Sözleşmesi

"Türk Borçlar Kanunu'nda düzenlenmiş olmamakla birlikte taraflar irade özerkliği ilkesi uyarınca aralarında mevcut olan bir sözleşmeyi ortadan kaldırabilirler."[13] Bozma sözleşmesi,[14] mevcut borç ilişkisini sona erdirmek amacıyla yapılan bir sözleşmedir. Başka bir deyişle, tarafların aralarında mevcut borç ilişkisini tümüyle ortadan kaldırmak üzere yaptığı anlaşmalarıdır.[15] Eskiden bozma sözleşmesi ikale olarak bilinmekteydi. İkale, "İslam Hukuku'nda bir hukuksal işlemle meydana getirdiği durumu, başka bir hukuksal işlemle eski haline getirme" (statü quo ante) anlamına gelmektedir.[16]

Bozma sözleşmesinin gerçekleşmesi için, hem alacaklının ortadan kaldırdığı alacak üzerinde tasarruf yetkisine sahip olması gerekir hem de sözleşmesel (akdi) nitelikte bir tasarruf işlemi olduğu için ayrıca tarafların fiil ehliyetine de sahip olmaları gereklidir[17]. Bozma sözleşmesinin geçerliliği ise, herhangi bir şekle bağlı değildir.[18] Tarafların

---

[13] Eren, Fikret/ *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Yetkin Yayınları, Ankara 2017, 22. Baskı, s. 1288.

[14] Bozma sözleşmesi Latince'de "*contrarius actus*" olarak ifade edilmektedir.

[15] Pierre, Tercier/ Pascal, Pichonnaz: *Borçlar Hukuku: Genel Hükümler*, (Çev: Hüseyin Murat Develioğlu), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2016, 1. Baskı, s.444; Antalya/ O. Gökhan: *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Legal Yayıncılık A.Ş., İstanbul 2016, 1. Baskı, s.11.

[16] Yarmalı, Eyüp Sabri/ Alp, Selçuk: *Hukuk Terimleri Sözlüğü*, Türkmen Kitabevi, İstanbul 2017, s. 337.

[17] Eren, s. 1288.

[18] Ayan, Mehmet: *Borçlar Hukuku (Genel Hükümler)*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016, 11. Baskı, s. 410.

irade beyanları açık veya örtülü olabilmektedir. Bozma sözleşmesinin etkileri geriye dönüktür, bazı durumlarda da geleceğe sonuçlar yaratmaktadır. Örneğin, sürekli borç ilişkisi ortadan kaldırıldığı zaman aynı şekilde gelecekte olan diğer sözleşmeleri de ortadan kaldırılmaktadır, bu durumda bozma sözleşmesinin etkileri geleceğe ilişkin olmaktadır.

2.1.2. Dönme

Dönme, tarafların arasındaki borç ilişkisini sona erdirmektedir. Esasen iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde (sinallagmatik sözleşme) söz konusu olmaktadır. İki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde, borcunu ifa etmiş olan taraf, temerrüde düşmüş diğer tarafa, borcunu ifa etmesi için uygun bir süre tanımaktadır. Söz konusu süre borç ifa edilmeden geçirilirse, derhal aynen ifa ve gecikme tazminatı istemekten vazgeçtiğini bildirip sözleşmeden dönebilmektedir.[19]

Dönmenin iki türü kanuni dönme ve iradi dönmedir. Taraflar anlaşarak yaptığı sözleşmeden ileride dönebilme hakkını saklı tuttuklarında "iradi dönme" söz konu olmaktadır. Kanuni dönme ise, Türk Borçlar Kanunu'nda düzenlenmiştir.[20]

Dönmenin etkileri, kısmen ifa edilmiş sürekli borç ilişkileri hariç, geçmişe yönelik sonuçlar doğurmaktadır. Buna karşılık, yeni dönme görüşüne göre, "buradaki sona erme geçmişe değil, geleceğe etkilidir".[21]

2.1.3. Fesih

Bir sözleşmenin, hukuk düzeninin öngördüğü esaslar çerçevesinde tek yönlü bir irade açıklamasında bulunularak ortadan kaldırılmasıdır[22]. Özellikle sürekli nitelik taşıyan

[19] Bkz. Türk Borçlar Kanunu md. 125/ 2; Ayan, s. 410.

[20] Eren, s. 1290.; Kanuni dönmenin diğer örnekleri için Bkz. TBK. md. 98, 110, 111.

[21] Eren, s. 1291.

[22] Ayan, s. 411.

borç ilişkilerinde taraflara, haklı nedenlere fesih hakkı tanınmıştır.[23] Bu tür sözleşmelerde, fesih beyanı geriye dönük bir etkisi olmayıp fesih tarihinden itibaren etkisini göstermektedir. Bu tür fesihler "olağanüstü fesih" veya "süresiz fesih" olarak bilinmekte, fesih beyanı karşı tarafa ulaşır ulaşmaz taraflar arasındaki borç ilişkisini ortadan kaldırmaktadır. Feshin bir diğer türü de "olağan fesih" veya "süreli fesih" olarak bilinen fesihtir, fesih beyanın ulaşmasını takiben belirli bir sürenin geçmesiyle borç ilişkisinin ortadan kalkması mümkün olmaktadır. Feshin türü ne olursa olsun geçmişe sonuçlar doğurmaz, her zaman geleceğe etkili sonuçlar doğurmaktadır.[24]

2.1.4. İptal

İptal hakkı, irade bozukluğu (irade fesadı) sebeplerinden birinin bulunması durumunda (yanılma "hata", aldatma "hile" ve korkutma "ikrah") veya aşırı yararlanmada (gabin), söz konusu olmaktadır[25]. Bu hallerde sakatlık yüzünden sözleşmeyi kesin olarak hükümsüzleştirme imkânı vardır. İptal hakkı, karşı tarafa yöneltilen tek taraflı bir beyanla kullanılmaktadır. İptal hakkının iki şekli vardır.

Birincisi, iptal hakkının bir kısmında iptal hakkı sahibi sözleşmeyle başlangıçtan beri bağlı değil ve sözleşme de baştan beri hükümsüzdür. Lakin Türk Borçlar Kanunu'nda belirtilmiş süre içinde iptal sahibi bu hakkını kullanmazsa veya süre sona ermeden sözleşmeye müsaade verirse, sözleşme geçerli olmaktadır. Bu düzelebilir hükümsüzlük olan iptal hakkını ifade etmektedir. "Bir sözleşmede bir tarafın irade beyanının yanılma, aldatma veya korkutma sebebiyle sakat olması halinde, düzelebilir hükümsüzlük söz konusudur"[26].

İkincisinde ise, sözleşmenin geçerlilik şartının eksikliği halinde sözleşme başlangıçtan itibaren hüküm doğurmaktadır, ancak iptal hakkı sahibi bu hakkını kullanarak

---

[23] Türk Borçlar Kanunu'nun 435. maddesinin 2. fıkrası haklı nedenleri şöyle açıklamıştır: "Sözleşmeyi fesheden taraftan, dürüstlük kurallarına göre hizmet ilişkisini sürdürmesi beklenemeyen bütün durum ve koşullar, haklı sebep sayılır."

[24] Eren, s. 1290.

[25] Bkz. Türk Borçlar Kanunu md. 30-39.

[26] Oğuzman, M. Kemal/ Öz, Turgut: *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2017, 14. Baskı s. 552-553.

sözleşmeyi baştan itibaren mutlak olarak hükümsüz hale getirebilmektedir. İptal hakkı süresi içinde kullanılmalıdır. Sürenin sona ermesiyle iptal hakkı düşmekte ve ondan dolayı sözleşmeyi iptal etmek olanağı kalmamaktadır. Aşırı yararlanma (gabin) halinde Türk Borçlar Kanunu'nun 28. maddesinde tanılan iptal hakkının ikinci şeklidir, buna "bozulabilir geçerlilik" denilmektedir[27].

2.2. TÜRK HUKUKUNDA DAR ANLAMDA BORCUN SONA ERMESİ

2.2.1. İfa

Genel olarak ifa, tüm münferit borç ilişkileri dahil olmak üzere hukuki ilişkiden doğan bütün yükümlülüklerin yerine getirilmesi anlamına gelmektedir. Hukuki ilişkiyi ortadan kaldırmak için, o hukuki ilişkiden kaynaklanan tüm borç ilişkilerinin ortadan kaldırılması gerekmektedir. İfa, verme, yapma veya yapmama biçiminde olabilmektedir. İfa verme ya da yapma biçimindeyse, hukuki işlem ya da maddi fiil biçiminde yerine getirilmesi gerekir. Yapmama edimi ise menfi bir davranıştan kaçınma ya da katlanma şeklinde yerine getirilmektedir.[28]

Borç kural olarak borçlu tarafından yerine getirilmektedir. Fakat, borçlu borcunu kendisi ifa etmekle yükümlü değildir, ancak sadece borçlu tarafından ifada alacaklının menfaati varsa veya böyle bir menfaat olmasa da taraflar ifanın borçlu tarafından yerine getirileceği hakkında anlaşmışlarsa borç, bizzat borçlu tarafından ifa edilmelidir[29]. Borçlunun borcu bizzat ifa ile yükümlü olduğu durumlarda yerine başkası ikame edememektedir. Lakin kendi idaresi altında yardımcı kişi, yani ifa yardımcısı kullanılabilmektedir. Bu hususta borç ilişkisinin niteliğine bakılarak bir sonuca varılacaktır. Yapmama borcunda ise borcu bizzat borçlu ifa edecektir. Kural

---

[27] Türk Borçlar Kanunu, 28. maddesinde gabinde iptal hakkından şöyle bahsetmektedir: "*Bir sözleşmede karşılıklı edimler arasında açık bir oransızlık varsa, bu oransızlık, zarar görenin zor durumda kalmasından veya düşüncesizliğinden ya da deneyimsizliğinden yararlanılmak suretiyle gerçekleştirildiği takdirde, zarar gören, durumun özelliğine göre ya sözleşme ile bağlı olmadığını diğer tarafa bildirerek ediminin geri verilmesini ya da sözleşmeye bağlı kalarak edimler arasındaki oransızlığın giderilmesini isteyebilir.*"

[28] Oğuzman/ Öz, s. 783.

[29] Bkz. TBK md. 83.

olarak, üçüncü şahsın ifası borcu sona erdirmektedir. Ancak bazı durumlarda, üçüncü şahsın ifası, alacaklıyı tatmin etse de borcu ortadan kaldırmamaktadır. Alacak hakkı Türk Borçlar Kanunu gereği ifayı yapan üçüncü kişiye intikal ederse, bu hale "halefiyet" denilmektedir ve bu halde üçüncü kişi alacaklıya halef olmaktadır. Alacak, üçüncü kişiye geçtiği için, alacağa bağlı fer'i haklar ve alacaklının, kendisine has olanların dışındaki, öncelik hakları da üçüncü kişiye geçmektedir[30]. Borcun ifa edilmiş sayılması ve borçlunun borcundan kurtulabilmesi için ifanın alacaklıya veya alacaklının yetkili kıldığı bir şahsa yapılması gerekmektedir.[31]

Borçlu neyi borçlanmışsa, kural olarak borçlanılan şeyi ifa etmek zorundadır. Buna "ifanın edime uygun olma kuralı" adı verilmektedir. Taraflar anlaşarak borçlanılan edimden başka bir şeyle ifanın gerçekleşmesini kabul edebilmektedirler. Bu durum ya "ifa yerini tutan eda" ya da "ifa uğruna edim" tarzında gerçekleşmektedir. İfa yerini tutan eda, ifa sırasında tarafların muvafakatiyle borcun konusu olan edimden farklı bir şeyle borcun ifasının yapıldığı durumlarda söz konusu olmaktadır.[32] Tarafların ifadan önce borcun konusunu değiştirmeleri durumundaysa ifa yerini tutan eda yerine, borç ilişkisini değiştiren bir sözleşmeye değişmektedir. İfa uğruna edim ise, tarafların anlaşmasına göre verilen şeyin alacaklı tarafından paraya çevrilip ve elde edilen para ile alacaklının tatmin edilmesi durumlarında gerçekleşmektedir.[33]

Borcun konusu olan edim, niteliği itibarıyla bölünebilir olsa da kural olarak alacaklı kısmi ifayı kabul etmek zorunda değildir. Fakat bazı hallerde istisnai olarak borcun kısmen ifası mümkündür. Örneğin taraflar sözleşmede kısmi ifa yapılabileceğini kararlaştırmışsa veya edimin niteliği bir defada ifaya imkân vermiyor ise borcun kısmen ifası mümkündür.

---

30 Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Yetkin Yayınları, İstanbul 2017, 14. Baskı s. 931.

31 Eren, s. 934.

32 Eren, s. 917.

33 Eren, s. 918.

2.2.2. İbra

Modern borçlar hukuku ilkelerinden biri sözleşme özgürlüğü ilkesidir. Sözleşme yapma özgürlüğü aynı zamanda sözleşmeyi ortadan kaldırma ve değiştirme özgürlüğünü de oluşturmaktadır.

İbra kurumu Roma hukukunda borcu sona erdiren sebepler arasında görülmüştür.[34] Borcu sona erdiren sebeplerden biri olan ibra, İsviçre Borçlar Kanunu 115'inci maddesinde düzenlenmiş olduğu hâlde, 818 sayılı eski Türk Borçlar Kanunu'nda yer almamaktaydı[35]. İbra, Yeni Türk Borçlar Kanunu'nun 132'nci maddesinde şu şekilde düzenlenmektedir: *"Borcu doğuran işlem kanunen veya taraflarca belli bir şekle bağlı tutulmuş olsa bile borç, tarafların şekle bağlı olmaksızın yapacakları ibra sözleşmesiyle tamamen veya kısmen ortadan kaldırılabilir."* Alıntı yapılan maddeye göre, ibra bir alacaklının alacağından vazgeçmesidir. Başka bir deyişle, tarafların, yapacakları bir sözleşmeyle (ibraname), mevcut bir borcu tamamen ya da kısmen ortadan kaldırılmalarıdır.

Özel borç ilişkilerinde, örneğin hizmet sözleşmesi konusunda, ibranamenin geçerlilik şartları 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 420'nci maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, ibranın geçerli olabilmesi için yazılı düzenlenmiş olması, ibranın tarihi ile sözleşmenin sona ermesi arasında 1 aylık sürenin bulunması, ibra konusu alacağın türü ve miktarının belirtilmiş olması, ödemenin noksansız ve banka aracılığı ile yapılması gerekmektedir. Genel olarak, Türk Borçlar Kanunu'ndaki 132'nci maddeye göre, ibra sözleşmesinin borcu doğuran sözleşme bir şekle bağlı olsa dahi, şekle bağlı olmaksızın yapabileceğini hükme bağlamaktadır. Önemli olan, hem tarafların açık ya da örtülü irade beyanlarıyla anlaşması hem de alacaklının tasarruf yetkisine sahip olmasıdır.[36]

---

[34] Çelik, Aydın: *Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulu Üyelerinin İbras*ı, Adalet Yayınevi, Kasım 2007, s.13.

[35] Akıntürk/ Ateş, s.173.

[36] Yörük, Irmak: *Türk Borçlar Hukukunda İbra*, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2018, s.17-21.

2.2.3. Yenileme

Roma hukukunun klasik dönemine dayanan yenilemenin, günümüzde de Kıta Avrupası hukuk geleneğinin benimsendiği hukuk sistemlerinin çoğunda, kanunda düzenlenen bir kurum olarak varlığını sürdürdüğü görülmektedir.[37]

Yenilemenin Roma hukukundaki karşılığı olan *novatio,* mevcut bir borcun yerine bir yenisinin kurulması niyetiyle sona erdirilmesi olarak tanımlanabilir.[38] Başka bir deyişle yenileme, tarafların, uygun şekilde eski bir borç yerine yeni bir borca karar verdiği yasal işlemdir. Bu nedenle yenileme sözleşmesinin ikili bir yapıya sahip olduğunu söylenebilmektedir. Yenileme ilk olarak eski borcun sona ermesinin bir sebebi olup bununla birlikte de yeni bir borç oluşturulmasının bir sebebidir.

Yeni Türk Borçlar Kanunu'nun 133. maddesine göre, yenilemenin üç şartı olduğu görülmektedir. Öncelikle ortada yenilenecek mevcut bir borç olmalı, yenileme sonucu yeni bir borç doğmalı ve son olarak da tarafların yenileme iradesi bulunmalıdır.[39]

Yenilemenin şartlarından birincisi eski borcun ortadan kaldırılmasıdır. Mevcut olan borç geçerli olmalıdır, yani borç hükümsüz ise yenilenmesi söz konusu olmaz. Doktrinde eksik borçlardan zamanaşımına uğramış borç ile ahlâki bir ödevin ifası için yüklenilmiş olan borcun yenilenebileceği kabul olmaktadır.[40]

İkinci şartı olan, yeni ve geçerli bir borcun doğmasıdır. Meydana getirilecek olan yeni borcu geçerli doğmamışsa, eski borç ortadan kalkmaz, devam edecektir. Yeni borcun eski borçtan farklı olması şarttır.

Yenilemenin şartlarından sonuncusu, tarafların açık iradesi ile anlaşmalarıdır. O hâlde, yenileme için tarafların açıkça anlaşmış olmaları gereklidir, bu anlaşma örtülü şekilde yapılamamaktadır.

---

[37] Örnekler için bkz. Türk Borçlar Kanunu, md. 133-134; İsviçre Borçlar Kanunu, md. 116-117; Fransız Medeni Kanunu md. 1271 vd.; İtalyan Medeni Kanunu, md. 1230 vd.

[38] Onay, Işık: *Türk Borçlar Hukukunda Yenileme (Tecdit-novatio)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2014, s.72.

[39] 6098 sayılı Yeni Türk Borçlar Kanunu, md. 133: *"Yeni bir borçla mevcut bir borcun sona erdirilmesi, ancak tarafların bu yöndeki açık iradesi ile olur."*

[40] Akıntürk/ Ateş, s.177.

2.2.4. Birleşme

Birleşme kelimesinden anlaşılacağı üzere birleşmede temel olan husus, iki ayrı varlığın bir bütün haline gelmesidir. Türk Hukukunda birleşme terimi, birleşme olgusunu içinde barındıran hukuki durumları anlatmak için kullanılmaktadır.

Eski Türk Borçlar Kanunu'nun 116'nci maddesinde düzenlenen alacaklı ve borçlu sıfatlarının aynı kişide toplanması ile 179'uncu ve 180'ci maddelerinde düzenlenen malvarlığı veya işletmenin devralınması veya birleşmesidir[41]. Yeni Türk Borçlar Kanunu'nun 135'inci maddesi uyarınca, "alacaklı ve borçlu sıfatlarının aynı kişide birleşmesiyle borç sona erer". Başka bir deyişle, TBK bir borç ilişkisinde alacaklı ve borçlu sıfatlarının aynı kişide birleşmesini borcu sona erdiren bir sebep olarak saymaktadır.

Burada "aynı kişide birleşmesi" deyişi, alacaklının alacağının ve borçlunun borcunun birleştirilmesi anlamına gelmektedir. Örneğin, iki işletmenin birleşmesi veya kiracının ev sahibine mirasçı olması gibi durumlarda alacaklının alacağı ve borçlunun borcu birleşir.

Birleşmenin gerçekleşebilmesi için birinci şartı, "alacağın ve borcun aynı malvarlığına dahil olması gerekir". İkinci şartı, alacağın tamamının borçluya geçmesi gerekmektedir.[42] Borç sona erince, "bağımsız bir alacak niteliği kazanmış olan veya üçüncü kişiye ait bulunan yan haklar" hariç, onunla birlikte ona bağlı bütün fer'ileri de sona ermektedir[43]

---

[41] Güngör, Seda Şehriban: *Türk Hukukunda Bankaların Birleşmesi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Entitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2010, s. 21.

[42] Eren, s.1268; Kılıçoğlu, Ahmet M.: *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Turhan Kitabevi, Ankara 2017, 21. Bası, s. 1058.

[43] TBK.'nın 135. maddesinin. 3. fıkrasında birleşme yoluyla borcun sona ermesine istisna getirdiği görülmektedir. Söz konusu maddenin 3. fıkrasında "*taşınmaz rehni ve kıymetli evraka ilişkin özel hükümler saklıdır*" ifadesi yer almaktadır. Daha fazla bilgi edinmek için bkz. Eren, s.1269.

2.2.5. Kusursuz imkânsızlık

Bazı durumlarda geçerli ve etkili bir sözleşme yapılması imkânsız olmaktadır. Tıpkı iradenin bulunmaması (akıl hastası veya reşit olmayan kişinin rızası) sözleşmenin oluşumunu engellediği gibi, irade bozukluğu (yanılma, aldatma, korkutma) belirli koşullar altında sözleşmenin geçerliliğini etkilemektedir. Ancak, diğer varsayımlar da sözleşmenin geçerliliğini etkileyebilmektedir. Bu, sözleşmeden doğan borçların amacı veya şartının mümkün olmadığı halleridir.

İmkânsızlık, bir borcun doğumunun veya ifasının mümkün olmaması demektir. Sözleşmenin kurulması sırasında söz konusu olan imkansızlığa, başlangıçtaki imkânsızlık, sözleşmenin kurulmasından sonra ortaya çıkan imkansızlığa ise, sonraki imkânsızlık, denmektedir.

Başlangıçtaki imkânsızlık, Türk Borçlar Kanunu'nun 27'nci maddesine göre sözleşmenin kesin hükümsüzlüğü (mutlak butlanı) sonucunu doğurmaktadır[44].

Sonraki imkansızlıkta, imkânsızlık eğer borçlunun kusuruna dayanıyorsa buna kusurlu imkânsızlık denilmektedir. Eğer, sonraki imkânsızlık, borçlunun kusuruna dayanmıyorsa kusursuz imkânsızlık adını almaktadır. Kusursuz imkânsızlık, Türk Borçlar Kanunu'nun 136'ncı maddesi uyarınca borcu sona erdiren ve borçluyu sorumluluktan kurtaran bir sebeptir. İfanın imkansızlaşmış olması için ilk önce, sonraki imkânsızlık olması gerekmektedir. Yani, sözleşmenin kurulmasından sonra meydana gelmiş bulunması gerekmektedir.

Yeni Türk Borçlar Kanunu'nun 136'ncı maddesi uyarınca, sonraki imkânsızlığın borçlunun kusuruna dayanmaması da ayrıca gerekmektedir. Eğer imkansızlıkta borçlunun kusuru varsa, aynı kanunun 112'nci maddesine göre, imkânsızlaşmış olan edimin yerine tazminat ödemekle yükümlü olmaktadır.

[44] Türk Borçlar Kanunu'nun, 27. maddesinin birinci fıkrası şu şekildedir: "Kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya konusu imkânsız olan sözleşmeler kesin olarak hükümsüzdür."

İmkânsızlık, ifanın "beklenmedik hâl" veya "mücbir sebep" ten dolayı mümkün olamaması demektir. Yani borçluya yükletilemeyen sebeplerden doğmuş bir imkânsızlık olması gerekmektedir.

2.2.6. Takas

Takas, karşılıklı olarak hem alacaklı hem de borçlu bulunan taraflar vadesi gelmiş alacaklarını borçlarına karşılık olmak üzere taraflardan birisinin muhatabına yapılacağı takas beyanı ile sona erdirebilme işlemi anlamına gelmektedir.[45]

Takas, tarafların çifte ifada bulunmalarını ve ondan dolayı sarfiyata girmelerini önlediği için, kolaylık ve basitlik sağlamaktadır. Bir alacak miktarından, belli olgular dolayısıyla, indirme yapmadığından dolayı mahsuptan farklıdır.

Takas, "kanunî takas" ve "akdî takas" olarak ikiye ayrılmaktadır. Birincisi, Yeni Türk Borçlar Kanunu'nun 139-145 maddelerin arasında düzenlenmiştir. Karşı tarafın kabulüne ya da herhangi bir irade beyanına ihtiyaç olmaksızın kanunen gerçekleşmektedir ve kanunda yer alan sonuçlar doğurmaktadır.[46] Başka bir deyişle, sadece kanunun taraflardan birine tanıdığı ve diğer tarafın muvafakatinin bulunmasına lazım olmayan takas türüdür. İkincisi ise, yani "akdî takas" ya da iradi takas, adından anlaşılacağı üzere tarafların muvafakatleriyle (takas sözleşmesiyle) mümkün olabilen bir takastır. Türk Borçlar Kanunu'nda düzenlenmemiş olmasına rağmen, bugüne kadar kullanılan bir takas türüdür. Zaten, Türk borçlar hukukunda kanuni sınırlara riayet edilmesi şartıyla her konuda sözleşme yapılabilmektedir (irade serbestisi ve sözleşme özgürlüğü ilkeleri).

Takasın gerçekleşmesi için ilk önce borçların (ya da alacakların) karşılıklı olması gerekmektedir. Yeni Türk Borçlar Kanunu'nun 139'uncu maddesine göre, tarafların birbirlerine karşı hem alacaklı hem de borçlu olmaları gerekmektedir. İkinci şartı ise borçların benzer olması gerekliliğidir. Takas, birbirine tamamen benzeyen iki borç

---

[45] Akıntürk/ Ateş, s. 189.

[46] Kuru, Feriha: *Takas İşlemi, Takasın Davaya ve İflasa Etkisi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2012, s. 12.

arasında olabilmektedir. Ancak, konular bakımından benzerlik şart ise de miktarları bakımından eşitlik şart değildir. Bir de borçların muaccel olması gereklidir. Başka bir deyişle, eğer borçlardan biri muaccel diğeri de müeccel ise, onlar birbirlerine takas yapılamamaktadır. Mamafih Yeni Türk Borçlar Kanunu'nun 142'nci maddesinin hükmüyle bu kurala bir istisna getirilmiştir.[47] En son şartı ise, borçlulardan birinin takas açıklamasında bulunması şarttır ve takas açıklamasında bulunacak olan borçlu bu hakkından önceden feragat etmemiş olmalıdır. Yeni Türk Borçlar Kanunu'nun 144'üncü maddesi bazı alacakların takasında karşı tarafın muvafakatini de aramakta olan durumları sıralamaktadır.

Yeni Türk Borçlar Kanunu'nun 143'üncü maddesinin hükmüne göre borçlunun takas iradesini beyan etmesiyle karşılıklı borçlar takas edilebilecekleri anda borçlardan az olan nispetinde sona ermektedir. Fakat karşılıklı borçlar birbirine eşitse, borçlar tamamen sona ermektedir.

2.2.7. Zamanaşımı

Alacak hakkı, sahibine alacağını borçludan istemek imkânını vermektedir, buna talep hakkı denmektedir. Zamanaşımı, alacak hakkının belirli bir süre içerisinde kullanılmaması sebebiyle dava edilebilme niteliğinden yoksun kalmasını ifade etmektedir. Bu şekilde zamanaşımına uğramış olan alacak esasen sona ermemekte, sadece bu alacağı talep etme imkânını ortadan kaldırmakta ve böylece eksik borç halini almaktadır.[48]

İki tür zamanaşımı vardır, hak düşürücü zamanaşımı (ıskatî müruru zaman) ve kazandırıcı zamanaşımı (iktisabî müruru zaman). Hak düşürücü zamanaşımı, borçlar kanununda düzenlenmektedir ve alacaklının hakkını talep ve dava etmeyip kanunda muayyen olan bir müddetten sonra alacağını talep ve dava etmek hakkından mahrum olması demektir. Kazandırıcı zamanaşımı ise, Türk Medeni Kanunu'nun Eşya Hukuku

---

[47] TBK'nin 142. maddesine göre: "Borçlunun iflasi hâlinde alacaklılar, muaccel olmasa bile alacaklarını müflisin kendilerinden olan alacağı ile takas edebilirler".

[48] Çalık, Ali: *Borcun Zamanaşımına Uğramasına Borçlar Hukuku ve Ceza Hukuku Düzenlemelerinin Etkisi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anakara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2014, s. 39.

kısmında yer almaktadır ve kanun tarafından belirli olan bir sürenin geçmesiyle bir kimseye mülkiyet veya sınırlı bir aynî hakkı kazandırmaktadır.

Bir zamanaşımı söz konusu olması için, önce dört şartın gerçekleşmesi gerekmektedir. Birinci şart, bir borcun (ya da bir alacağın) zamanaşımına uğraması için muaccel bir borç olması gereklidir. Başka bir deyişle, alacaklının borçludan ediminin ifasını isteyebileceği veya dava edebileceği zamanın gelmiş olması gerekmektedir.[49] Ancak, istisna olarak zamanaşımına uğramayan borçlar da vardır.[50] İkinci şart, kanunun belirlediği sürenin geçmiş olmasıdır. Kural olarak, zamanaşımı süreleri alacağın muaccel olduğu andan itibaren işlemeye başlamaktadır. Yeni Türk Borçlar Kanunu farklı zamanaşımı süreleri belirlemektedir. 146'ncı maddesinde, adı geçen kanunda, ayrıca özel bir süre belirlenmemiş olan, her borç ya da alacak için on yıllık (genel süre) zamanaşımı süresi verilmektedir. 147'nci maddesi uyarınca, aynı kanunda beş yıllık zamanaşımı süresini alan bazı alacaklar sayılmaktadır. Kira bedelleri, anapara faizleri, otel ve pansiyon konaklamaları ile lokantalardaki yeme içme bedelleri, simsarlık sözleşmesinden doğmuş olan alacaklar için beş yıllık zamanaşımı uygulanmaktadır. Yeni Türk Borçlar Kanunu'nun başka çeşitli maddelerinde 146. ve 147'nci maddelerindeki sürelerden daha kısa sürelere yer verilmektedir.[51] Üçüncü şart, zamanaşımının durmamış olmasıdır. Zamanaşımının durması, Yeni Türk Borçlar Kanunu'nda sayılan sebeplerden birinin bulunması nedeniyle zamanaşımı süresinin işlemeye başlamaması veya başlamış ise devam etmemesidir. Başlamış idiyse daha sonra durmayı gerektiren sebep ortadan kalkınca sürenin kaldığı yerden devam edecektir. Zamanaşımının duracağı haller Yeni Türk Borçlar Kanunu'nun 153'üncü maddesinde sayılmıştır. Dördüncü şart ise, zamanaşımının kesilmemiş olmasıdır. Durmada o ana kadar işlemiş olan zamanaşımın süresi saklı kalırken, kesilmede işlemiş olan süre tamamen ortadan kalkmaktadır. Zamanaşımının kesilmesi anına kadar işlemiş olan zamanaşımı süresinin kesilerek, sebebin ortadan kalkması halinde sürenin baştan başlamasını ifade etmektedir. Zamanaşımının kesileceği haller Yeni Türk Borçlar Kanunu'nun 154'üncü maddesinde düzenlenmiştir. Zamanaşımı, müteselsil sıfatıyla borçlu olanlardan veya bölünemez bir edimin borçlularından birine

[49] Akıntürk/ Ateş, s. 196.

[50] Taşınmaz rehiniyle güvence alınmış olan borçlar örnek olarak gösterilebilir (MK. md. 864).

[51] Bkz. Yeni Türk Borçlar Kanunu md. 72 (iki yıllık); md. 82 (iki yıllık); md. 389 (altı yıllık).

karşı kesilmiş olunca, diğerine karşı da kesilmiş olmaktadır. İşlemeye başlayacak olan yeni zamanaşımı süresi, kural olarak, eskisinin aynıdır.

Zamanaşımının alacaklı yönünden hükmü, onun alacağını borçludan isteyememesi ve asıl alacağı ile onun fer'i hakları zamanaşımına uğramış olmasıdır. Zamanaşımına uğramış olan borcu, eksik borç olarak devam etmektedir. Fakat borçlu, zamanaşımına dayanarak edimini ifadan kaçınma imkânını elde etmiş olmaktadır. Borçlu, isterse elde ettiği bu imkândan yararlanma yoluna gitmeyerek borcunu ifa edebilmektedir. Ancak, borçlunun zamanaşımından önce feragat etmesi hükümsüzdür.[52] Borçlu, borcunun zamanaşımına uğramış olduğunu bilmeyerek ifada bulunmuş ise, ifa ettiği edimin geri verilmesini isteyememektedir.

[52] Bkz. 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 160'ıncı maddesinin 1. fıkrası.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: CİBUTİ BORÇLAR HUKUKUNDA BORCUN SONA ERMESİ

İki ayırımdan oluşan bu bölümde, ilk ayırımda Cibuti borçlar hukukunun geniş anlamda borcu sona erdiren halleri incelenecektir. İkinci ayırımda ise Cibuti borçlar hukukunun dar anlamda borcu sona erdiren halleri ele alınacaktır.

3.1. CİBUTİ HUKUKUNDA GENİŞ ANLAMDA BORCUN SONA ERMESİ

3.1.1. Bozma Sözleşmesi (*Mutus Dissensus*)

Cibuti Medeni Kanunu'nun 1335. maddesinin sözleşmenin nispilik ilkesinden yola çıkarak düzenlendiği anlaşılmaktadır. Söz konusu hükümden çıkarılabilecek iki sonuç; sözleşmenin değiştirilmesinin ve sona ermesinin ancak tarafların karşılıklı anlaşmaları ile yapılabileceğidir. Başka bir deyişle, taraflar anlaşarak meydana getirmiş oldukları bir sözleşmeyi, yine aynı şekilde anlaşarak bozabilmektedirler. Buna *mutus dissensus* ilkesi denmektedir.

Hukuka uygun olarak meydana getirilen ve herhangi bir resmi şekle tabi olmayan sözleşmeler, tarafların zımni irade beyanına benzer bir anlaşma ile sona erdirilebilmektedir.[53] Taraflar, karşılıklı olarak anlaşma suretiyle zımni veya yazılı olarak bir sözleşmeyi bozmakta özgürdür.

Taraflar, bozmanın sonuçlarını sözleşmeden önceden aralarında belirlemişlerse, iradeleri diğer hususların önüne geçer. Aksi durumda, yani sözleşmenin bozulmasının sonuçlarını sözleşmeden önce belirlememişler ise, mevcut olan sözleşme bütünüyle ortadan kalkmaktadır. Başka bir deyişle bu durum, "*statu quo ante*" şeklinde yani eski hale getirme anlamına gelen bir terim ile ifade edilmektedir[54]. Ancak, sürekli borç

[53] Cour de Cassation, 1ere chambre civile, Paris 22 Kasım 1960.

[54] Cour de Cassation, chambre civile, Paris 27 Temmuz 1982.

ilişkilerinde bozma, sözleşmeyi yalnızca geleceğe yönelik olarak sona erdirecektir ve bu durumda hukuki ilişkinin geriye dönük bir etkisi olmayacaktır.

3.1.2. Dönme (*La Résolution*)

Dönme de borcu sona erdiren hallerden biridir[55]. Çoğu durumlarda "dönme", sözleşmenin taraflara yüklemiş olduğu yükümlülükleri taraflardan birisinin yerine getirmemesi durumunda söz konusu olmaktadır.

Dönme, daha önce sözleşmede belirlenmiş olan bir fesih şartının[56] uygulanmasından ya da borcunu ifa etmiş olan tarafın yapmış olduğu haklı ihtarnameye rağmen diğer tarafın borcunu ifa etmemesinden ya da bir mahkeme kararından kaynaklanabilir[57].

Dönmede ani edim tam anlamıyla yerine getirildiğinde sözleme geçmişe etkili olarak ortadan kalkar. Aksi durumda, örneğin sürekli bir borç ilişkisinin olduğu hallerde geleceğe etkili olan dönmeden değil, fesihten söz edilmektedir.

3.1.3. Fesih (*La Résiliation*)

Sözleşmenin feshi esas olarak sürekli borç ilişkisi doğuran sözleşmelerde söz konusu olmaktadır ve genellikle sözleşme süresinin sonunda gerçekleşmektedir. Ancak, genellikle taraflardan birinin sözleşme şartlarına uymaması nedeniyle diğer taraf geçerli bir sözleşmenin feshini talep edebilmektedir. Böyle bir durumda çoğunlukla fesih tazminat ödenmesine yol açmaktadır ve geriye dönük bir etki meydana getirmektedir.[58]

---

55 Cibuti Medeni Kanunu, md. 1375.

56 Fesih hakkı, Cibuti borçlar hukukunda Fransızca olarak "*clause résolutoire*" kavramı ile ifade edilmektedir. Taraflar sözleşmeyi yaparken fesih hakkının tanınıp tanınmamasını aralarında kararlaştırabilmektedirler.

57 Cibuti Medeni Kanunu, md. 1370.

58 Cibuti Medeni Kanunu, md. 1375 3. fıkrası.

3.1.4. İptal (*L'Annulation*)

Bir sözleşme meydana getirilirken geçerliliği için gerekli şartları taşımıyorsa, bu sözleşmenin iptal edilebilmesi mümkündür [59] . Örneğin irade fesadı veya aşırı yararlanma halinde iptal edilmekten bahsedilebilmektedir. İptal hakkı geriye dönük etkilidir ve yapılan eda iade edilmektedir. Cibuti borçlar hukukunda iki farklı iptal şekli vardır: Mutlak butlan ve nisbi butlan[60].

Mutlak butlan, ihlal edilen kuralın kamu yararını korumayı amaçladığında söz konusu olmaktadır. Bu durumda sadece sözleşmenin taraflarının her değil, hukuki menfaati olan herkesin ve savcının iptal talebinde bulunabilmesi söz konusudur[61].

Nisbi butlan ise, ihlal edilen kural özel bir menfaate, yani kişisel menfaate ilişkin ise söz konusu olmaktadır. Mutlak butlandan farklı olarak nisbi butlan talebi sadece sözleşme tarafları tarafından talep edilebilmektedir. Taraflar eğer isterlerse menfaatlerine göre hükümsüzlüğü kabul edip sözleşmeyi devam ettirebilme hakkına sahiptir. Eğer iptal talebinde bulunulmamışsa bu taraflar arasında yeni bir sözleşme kurulduğu anlamına gelmez; iptal hakkından feragat etmek anlamına gelmektedir. Artık söz konusu bu sözleşmenin iptalini talep etmek mümkün değildir[62].

3.2. CİBUTİ HUKUKUNDA DAR ANLAMDA BORCUN SONA ERMESİ

3.2.1. İfa (*Le Paiement*)

Cibuti Medeni Kanunu'nun 1530. maddesine göre, "ifa" ödeme anlamını gelmektedir. Dolayısıyla bu durumda borçlunun kendi isteği ile borcunu yerine getirmesi söz

[59] Cibuti Medeni Kanunu, md. 1320.

[60] Cibuti Medeni Kanunu, md. 1321.

[61] Cibuti Medeni Kanunu, md. 1322.

[62] Cibuti Medeni Kanunu, md. 1322. ve md.1324.

konusudur. İfa, sadece bir miktar paranın ödenmesi anlamına gelmemektedir. Aynı zamanda borçların tüm ifa biçimlerini, yani verme, yapma ve yapmama hallerini de kapsamaktadır. Bu durumda borçlu, borcundan kurtulup borcu sona erdirmektedir. Çoğu zaman ifa, borçlu (*solvens*) tarafından yapılır. Ancak borç, eğer hukuki bir engel yoksa asıl borçlu yerine herhangi bir kişi tarafından yerine getirilebilmektedir. Alacaklı, ifanın borçlunun kişiliğine bağlı olduğu durumlar hariç, üçüncü kişi tarafından kendisine teklif edilen ödemeyi prensip olarak reddedememektedir. Alacaklı (*accipiens*) yerine, bir başka kimseye de borcun ifası mümkündür[63].

Borçlu, yalnızca borçlanılan edimi ifa etmektedir. Cibuti hukukunda, ifa yerine geçen eda, "*dation en paiement*" şeklinde ifade edilmektedir. Taraflar arasında kararlaştırılmış borcun yerine eğer alacaklı kabul ederse borçlunun eşdeğerde başka bir şey ifa etmek suretiyle alacaklıyı tatmin etmesi de mümkündür. Ayrıca, borcun bölünebilecek nitelikte olmasına rağmen, alacaklının kısmi ödemeyi kabul etme zorunluluğu da yoktur[64].

İfa, taraflar arasında kararlaştırılan zamanda yapılmalıdır. Borcun ifası için vade kararlaştırılmış ise, menfaat göz önünde bulundurulmak suretiyle erken ifa etme seçeneği mümkündür[65]. Ödeme yerine ilişkin olarak kanunda, sözleşmede ya da hakim tarafından başka herhangi bir yerin tayin edilmemiş olması durumunda, borç alacaklının ikametgahında ifa edilmelidir[66].

3.2.2. İbra (*La Remise De Dette*)

İbra Cibuti Medeni Kanunu'nda 1572 ila 1574. maddeleri arasında yer almaktadır. İbra, alacaklının borçlu aleyhine sahip olduğu alacaktan feragat ederek borçluyu borcun tamamından veya bir kısmından kurtardığı bir hukuki işlemdir[67]. Sadece açık ya da örtülü irade beyanıyla, herhangi bir şekle bağlı olmaksızın yapılabilmektedir.

---

63 Cibuti Medeni Kanunu, md. 1531.

64 Cibuti Medeni Kanunu, md. 1533.

65 Cibuti Medeni Kanunu'nun 1530. maddesinin 2. fıkrası.

66 Cibuti Medeni Kanunu, md. 1535.

67 Cibuti Medeni Kanunu, md. 1572.

İbranın ana etkisi, taraflarca kararlaştırıldığı üzere borcun tamamen veya kısmen ortadan kaldırılmasıdır. Aynı şekilde, borcu garanti eden kefillerin borcu da böyle bir durumda ortadan kalkmaktadır. Cibuti Medeni Kanunu'nun 1574. maddesine göre borcun ibrası söz konusu ise kefalet de sona ermektedir. Birden fazla borçlu olması durumunda, borcun ibrası diğer müşterek borçluların da borcunu sona erdirmektedir. Ancak müşterek alacaklılardan yalnızca biri tarafından yapılan borcun ibrası ise, borçluyu yalnızca o alacaklının payı için sona erdirmektedir[68].

3.2.3. Yenileme (*La Novation*)

Yenileme (*novatio*), mevcut olan bir borcun ortadan kaldırıp onun yerine başka yeni bir borcu meydana getirmeyi amaçlayan bir sözleşmedir[69]. Yeni borç, eskisine göre farklı olmalıdır. Örneğin bir odanın yeniden boyanması borcu yerine, tüm evin yeniden boyanması borcu taraflar arasında kararlaştırılabilir. Yine borçlu veya alacaklı tarafın değiştirilebilmesi de mümkündür[70]. Yenileme ile yeni bir borcun meydana getirilmesi durumunda borca ilişkin yeni bir zamanaşımı süresi meydana gelmektedir. Yenileme ile borcun basit bir şekilde değiştirilmesi birbirinden farklıdır. Yenilemenin söz konusu olması için, borcun yeterince önemli bir değişikliğe uğramış olması gerekmektedir.

Borçlunun değişmesiyle yapılan yenileme, borcun temlikinden farklıdır. Çünkü böyle bir durumda mevcut olan borç ortadan kaldırılıp yerine yeni bir borç meydana getirilmektedir. Alacaklı tarafın değişmesiyle yapılan yenilenme için de aynı şey geçerlidir. Alacaklının temlikinden farklı olarak yenilemede, mevcut alacak ortadan kaldırılıp alacaklı lehine yeni bir alacak meydana getirilmektedir.

Yenilemenin geçerli olması için, öncelikle taraflar arasında bu hukuki işlemi yapmaya yönelik bir irade beyanının olması gerekmektedir. Bu yenileme iradesi, açık bir şekilde ifade edilmelidir[71]. Bundan başka, yeni borcun sona eren borca kıyasla bir değişiklik

---

68 Cibuti Medeni Kanunu, md. 1573.

69 Cibuti Medeni Kanunu, md. 1513 1. fıkrası.

70 Cibuti Medeni Kanunu'nun 1513. maddesinin 2. fıkrası.

71 Cibuti Medeni Kanunu, md. 1514.

içermesi gerekmektedir[72]. Önceden var olan borç geçerli olmalıdır. Asıl borcun hükümsüz olması, yenilemeyi ve dolayısıyla meydana getirdiği borcu da hükümsüz hale getirmektedir[73]. Yenilemenin bir sözleşme olması nedeniyle, tarafların birbirlerine uygun irade beyanlarının olması gerekmektedir. Alacaklının irade beyanı her zaman gereklidir. İlke olarak asıl borçlunun irade beyanı da her zaman gereklidir, fakat sadece borçlunun değişmesi durumunda asıl borçlunun irade beyanına gerek yoktur[74]. Asıl borçlu ve alacaklının irade beyanlarına ek olarak, borçlunun değişmesiyle borcun yenilenmesi durumunda yeni borçlunun bu yönde uygun irade beyanı olmalıdır. Alacaklının değişmesi durumunda borcun yenilenmesi halinde de yeni alacaklının irade beyanı doğal olarak mevcut olmalıdır.

3.2.4. Birleşme (*La Confusion*)

Birleşme, alacaklı ve borçlu sıfatlarının aynı kişide bir araya gelmesi halinde söz konusu olmaktadır. [75]. Böyle bir durumda borç birleşme nedeniyle sona ermektedir. Örneğin, kiracı olan bir kimsenin o eve sahip olması durumunda alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesinden söz edilir. Alacaklı şirket ile borçlu şirketin birleşmesi durumu da başka bir örneği oluşturmaktadır. Birleşme ile fer'i haklar da ortadan kalkmaktadır[76].

3.2.5. Kusursuz imkânsızlık (*L'impossibilité De Paiement*)

Cibuti Medeni Kanunu'na göre kusursuz imkânsızlık, bir mücbir sebepten kaynaklanmaktadır[77]. Böyle bir durumda borçlu borcundan kurtulmakta, borç sona ermektedir. Borçlunun kusursuz imkansızlığı yoluyla borçtan kurtulmasının iki

[72] Cibuti Medeni Kanunu, md. 1518.
[73] Cibuti Medeni Kanunu, md. 1515.
[74] Cibuti Medeni Kanunu, md. 1516.
[75] Cibuti Medeni Kanunu, md. 1570.
[76] Cibuti Medeni Kanunu, md. 1570.
[77] Cibuti Medeni Kanunu, md. 1575.

istisnası vardır. Bunlardan birincisi, borçlunun kusurunun bulunması halidir. İkincisi ise, mücbir sebep ortaya çıkmadan önce borçlunun borcunu yerine getirmesi için alacaklı tarafından ihtarname ile uyarılması halidir[78].

Cibuti Medeni Kanunu'nun 1574. maddesine göre bir borçta mücbir sebep olsa bile borçlu bu zararın gerçekleşmesinin kaçınılmaz olduğunu ispat ederse borcundan kurtulmaktadır. Söz konusu bu hüküm, yalnızca bir şeyin teslimi halinde uygulanabilmektedir. Borçlu bu eşyanın telef olmasına karşı malları sigortalatmış ise, sigortacıya karşı söz konusu olan hak ve işlemlerini alacaklıya devretmek durumundadır.

3.2.6. Takas (*La Compensation*)

Alacaklı ve borçlu arasında aynı cinsten olmak üzere birbirlerinden karşılıklı olarak alacakları varsa söz konusu bu alacakların aralarında mahsup edilmelerine takas denmektedir. Böyle bir durumda borç ortadan kalkmaktadır. Cibuti Medeni Kanunu'nun 1560. maddesi uyarınca takasın mümkün olması için, her iki tarafın alacağının belirli ve muaccel olması gerekmektedir.

Taraflar, mevcut veya gelecekteki tüm karşılıklı borçları takas yoluyla sona erdirmeyi serbestçe kabul edebilirler. Bu, hukuki ilişkinin kurulduğu tarihte ya da gelecekteki borçlar söz konusu olduğunda ve borçların muaccel oldukları tarihte etkili olmaktadır. Cibuti borçlar kanununda bu durum anlaşmalı takas olarak ifade edilmektedir[79].

3.2.7. Zamanaşımı (*La Préscription*)

Cibuti Medeni Kanunu'nun 2383. maddesinde, hak düşürücü zamanaşımı, "bir hakkın, sahibi tarafında belirli bir süre kullanılmamasından kaynaklanan sona ermesi hali" olarak tanımlanmıştır. Hak düşürücü zamanaşımı, hak sahibinin kanunun öngördüğü belirli bir süre içinde kullanmaması durumunda hakkını kaybetmesine neden

[78] Cibuti Medeni Kanunu, md. 1351.

[79] Cibuti Medeni Kanunu, md. 1569.

olmaktadır. Başka bir deyişle, bu süreden sonra alacaklının borçludan borcunu talep etmesi için artık dava açabilmesi mümkün değildir. Böyle bir durumda, alacaklının dava hakkı ortadan kalkmaktadır ve borçlu borcunu yerine getirme yükümlülüğünden kurtulmaktadır. Zamanaşımı, alacaklının belirli bir süre içinde bir hakkı kullanmayı ihmal etmesinin cezası şeklinde düşünülebilir.

Cibuti borçlar hukukunda taşınır mal davaları ile taşınmaz mal davalarının zamanaşımı sürelerinin kanunda farklı farklı düzenlendiği görülmektedir. Genel hükümlere göre zamanaşımı süresi otuz yıldır, ancak kanunda çok sayıda özel zamanaşımı süresinin öngörüldüğü görülmektedir [80] . Taşınır davası için zamanaşımı süresi üç yıl, gayrimenkul davaları için ise 30 yıldır[81]. Zamanaşımı süreleri ilke olarak, borcun doğumu ile başlamaktadır. İstisna olarak ise, zamanaşımı süresinin ihtilaflı durumlarda borçtan haberdar olunduğu gün başlaması söz konusu olmaktadır[82].

[80] Cibuti Medeni Kanunu, md. 2400.

[81] Cibuti Medeni Kanunu, md. 2399.

[82] Cibuti Medeni Kanunu, md. 2400.

SONUÇ

Borçlar hukuku, kişiler arasındaki borç ilişkilerini düzenleyen bir özel hukuk dalıdır. Borç ilişkisi alacak ile borçlu arasında meydana gelen, borçlu olan kişinin alacaklıya karşı belli bir davranış biçiminde bulunmakla yükümlü olduğu, alacaklı kimsenin de borçludan bu davranış biçiminin yerine getirilmesini isteyebileceği hukuki bir bağdır. Borçlar hukukunda söz konusu olan edim, verme, yapma ya da yapmama şeklinde karşımıza çıkabilir. Bu yükümlülük hukuki sonuçları olan ve kanundan, hukuki işlemden ya da hukuki olgulardan kaynaklanabilmektedir.

Borçlar hukuku, Türkiye ve Cibuti gibi tüm modern hukuk devletlerinde yer almakta ve genel olarak medeni hukukun tamamlayıcısı olarak ifade edilmektedir. Cibuti Borçlar Kanunu, 2018'de yürürlüğe girmiş olan Cibuti Medeni Kanunu'nun bir parçasıdır. Bu genç Cibuti Cumhuriyet'inde, 41 yıllık bağımsızlıktan sonra, referans olarak kullanılan Fransız Medeni Kanunu'ndan farklı bir medeni kanun ilk kez ortaya çıkmıştır. Türk Medeni Kanunu'na bakılacak olursa, çeşitli ve köklü bir tarihsel kökeninin olduğu görülmektedir. Ancak her iki ülke hukukunun da Roma – Cermen kökenli oldukları anlaşılmaktadır.

Cibuti borçlar hukuku ile Türk borçlar hukukunun, farklılıklardan daha fazla ortak noktaya sahip oldukları açıktır. Bir borcun sona ermesi açısından, iki ülkenin hukukunun birçok benzerliklerinin olduğu görülmektedir. Borcu sona erdiren sebeplerin en doğalı olan ifa ya da diğer borcu sona erdiren sebepler hem Türk hem Cibuti hukukunda aynıdır.

Ancak, bilinmesi gereken birkaç temel farklılık vardır. Cibuti borçlar hukukunu düzenleyen kurallar Cibuti Medeni Kanunu'nda yer almaktadır. Türk Borçlar Kanunu ise, Türk Medeni Kanunu'nun tamamlayıcısı olsa bile, ayrı bir kanunda düzenlenmektedir. Cibuti borçlar hukukunda sözleşmeden dönmenin daha ayrıntılı olarak düzenlendiği görülmektedir[83]. Anlaşmalı takasa Cibuti borçlar kanunda yer verildiği, Türk borçlar kanununda ise kısmen ele alındığı kanundan anlaşılmaktadır.

[83] Cibuti Medeni Kanunu, md. 1370.

Borcu sona erdiren nedenlerden yenilemeye bakılacak olursa, Cibuti borçlar hukukunda yenileme, sadece borcun konusunun yenilenmesi ya da borçlu ile birlikte borcun konusunun da yenilenmesi veya alacaklı ile birlikte borcun konusunun yenilenmesi şeklinde meydana gelebilmektedir. Türk borçlar hukukunda ise yenileme, sadece borcun konusunun değişmesi anlamını taşımaktadır. İki hukuk sistemi arasında zamanaşımı sürelerine ilişkin farklılıkların olduğu da görülmektedir. Cibuti'de genel zamanaşımı süresi 30 yıl iken, Türk hukukunda 10 yıldır.

Sonuç olarak, Türk ve Cibuti hukukunda borcun sona erme sebepleri çok küçük farklılıklar dışında oldukça benzerlik göstermektedir. Bunun sebebi her iki hukuk sisteminin de Roma – Cermen kökenli olmasıyla açıklanabilir.

KAYNAKÇA

ANTALYA, O. Gökhan: *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Legal Yayıncılık A.Ş., İstanbul 2016.

AKINTÜRK, Turgut/ ATEŞ, Derya: *Borçlar Hukuku*, Beta Yayınevi, İstanbul Şubat 2019.

AYAN, Mehmet: *Borçlar Hukuku (Genel Hükümler)*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016.

CRIPEN, *Histoire (Terminale L, ES, SG)*, CRIPEN, Djibouti 2015.

ÇALIK, Ali: *Borcun Zamanaşımına Uğramasına Borçlar Hukuku ve Ceza Hukuku Düzenlemelerinin Etkisi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Anakara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2014.

ÇELİK Aydın, *Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulu Üyelerinin İbrası*, Adalet Yayınevi, Kasım 2007.

EREN, Fikret: *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Yetkin Yayınları, Ankara 2017.

GÜNGOR, Seda Şehriban: *Türk Hukukunda Bankaların Birleşmesi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosya Bilimler Entitüsü, İstanbul 2010.

KILIÇOĞLU, Ahmet M.: *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Turhan Kitabevi, Ankara 2017.

KURU, Feriha: *Takas İşlemi, Takasın Davaya ve İflasa Etkisi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2012.

LAUDOUZE, André: *Djibouti : nation-carrefour*, Karthala, Paris 1982.

OĞUZMAN, M. Kemal/ ÖZ, M. Turgut: *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2017.

ONAY, Işık: *Türk Borçlar Hukukunda Yenileme (Tecdit-novatio)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2014.
TERCIER Pierre ve PICHONNAZ Pascal, *Borçlar Hukuku: Genel Hükümler*, (Çev: Hüseyin Murat Develioğlu), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2016

TURAY Fatih, *Finansal Açıdan İslam Borçlar Hukuku,* Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2018.

ÜÇOK, Çoşkun/ MUMCU, Ahmet/ BOZKURT, Gülnihal, *Türk Hukuk Tarihi*, Turhan Kitabevi, Ankara 2019
YARMALI, Eyüp Sabri/ ALP, Selçuk: *Hukuk Terimleri Sözlüğü*, Türkmen Kitabevi, İstanbul 2017.

YÖRÜK, Irmak: *Türk Borçlar Hukukunda İbra*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2018.

YARARLANILAN DİĞER KAYNAKLAR

Cibuti Anayasası, Cibuti Cumhuriyeti Resmi Gazete, 15 Eylül 1992.

Cibuti Anayasası, Cibuti Cumhuriyeti Resmi Gazete, 27 Haziran 1977.

Cibuti Medeni Kanunu, Cibuti Cumhuriyeti Resmi Gazete, 09 Nısan 2018.

Republic of Turkey Ministry of Foreign Affairs, (2018), Erişim: 05 Ağustos 2019, http://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey-and-djibouti.en.mfa

Türk Borçlar Kanunu, T.C. Resmi Gazete, 6098, 1 Temmuz 2012.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	**İbrahim Mohamed İbrahim**
Doğum Yeri	**Cibuti**
Doğum Tarihi	**21 Eylül 1996**

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	**Cibuti Üniversitesi**
Fakülte	**Sosyal Bilimler Fakültesi**
Bölüm	**Hukuk Anabilim Dalı**

YABANCI DİL BİLGİSİ

İngilizce	**B – 2 Seviyesi**
Türkçe	**C – 1 Seviyesi**

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurum	
Görevi/Pozisyonu	
Tecrübe Süresi	

KATILDIĞI

Kurslar	
Projeler	

İLETİŞİM

Adres	**Yeni Mah, Dutluk Sokak, Atayıldız Apart, blok no 3, daire 2, Çankırı Merkez**
E-mail	**izka.rambo@hotmail.com**